

KÜTÜPHANEDE GEÇEN ROMANLAR

SALİHA KASAP

M

EKAN, insan ontolojisi-
sinde kurucu bir yere sa-
hiptir. İnsanoğlu, seçtiği
ya da zorunda bırakıldığı
mekan ile 'dünyada' olur.

"Ontolojik açıdan bireyin sosyo-kültürel değerler oluşturmada önemli bir yere sahip olan mekan, bireyin kendi içsel bütünlüğünü de sağlar. Kişi, kendi varoluşunu oluşturdukça mekanda bulunan varlıklar kalıcı imajlara dönüşerek mekan-insan diyalektiğini sağlar. Bu bakımdan mekan, insanın her an varoluşunun konumlandığı yeni oluş ve kılınışların yaşandığı yerdir."¹

Basitçe 'kitapların muhafaza edildiği yer' olarak tarif edebileceğimiz kütüphaneler aslında bir 'benlik inşası'dır. Birey kendini kütüphanesi ya da kütüphaneler aracılığıyla inşa eder. Bu inşa süreci oldukça öznel bir tecrübedir. Bu tecrübe, kişisel kütüphanelerle elde edilebileceği gibi kamu kütüphanelerinden alınan 'ödünç kitaplar'la da elde edilebilir.

Kütüphaneler kitapseverlerin yaşama alanlarıdır. 'Müebbet okurların' ontolojik süreçlerinde yeri büyüktür. Bu yönleriyle kütüphaneler birçok romana da konu olmuştur. Bir kısmı kütüphanede geçen, tamamen kütüphanede geçen veya bir kitapçı dükkanının ana mekan olarak kullanıldığı romanlar vardır. Bir kısmı kütüphanede geçen romanlara örnek olarak Umberto Eco'nun *Gülün Adı*, Elias Canetti'nin *Körleşme* gibi ünlü eserlerini sayabiliriz.

Gülün Adı esasında manastırda geçen gizemli bir cinayeti anlatmaktadır. Manastırın kütüphanesine rahip ve çömezinden başkasının girmesi yasaktır. Romanda gizemin yine bu 'yasaklı

kütüphane' çevresinde sağlandığını görürüz.

Körleşme'de Elias Canetti, Prof. Kien adlı bir aydının ontolojik yabancılaşmasını gözler önüne serer. Prof. Kien, 25 bin kitaplık kütüphanesinde yalnız başına yaşayan, toplumdan ve bireylerden soyutlanmış bir karakterdir. Eserde Prof. Kien üzerinden aydının topluma körleşmesi anlatılır. Kütüphanesinde yaşayan kahraman dış dünyaya kayıtsızdır, kendine kitaplardan oluşan bir fildişi kule inşa etmiş ve teorik yönünün beslenmesine karşın pratik hayata körleşmiştir.

Anna Kavan'ın *Kartal Yuvası* ve Luan Starova'nın *Babamın Kitapları* romanlarının belli bir kısmı da kütüphanede geçmektedir. Oliver Tearle tarafından yazılan *Gizemli Kütüphane*'de ise bir kütüphanede kitaplar arasında çıkılan hayali yolculuklar anlatılır. Yazar kitaplar arasında okuyucuya metinlerarası bir yolculuk deneyimi yaşatır.

Gerçek bir hayat öyküsünden uyarlanan *Auschwitz Kütüphanecisi* Antonio G. Iturbe tarafından yazılmıştır. 14 yaşındaki Dita, Auschwitz'de Naziler tarafından esir alınmış ve bir kampta tutulmaktadır. Dita bu kampta Nazilerden gizlediği bir kütüphaneye sahiptir ve saklamak için de çeşitli maceralara atılır.

Şimdi de ana mekan kütüphane olan altı romandan bahsedelim.

FİRMIN: HÜMANİST ENTEL SERSERİ

Sam Savage tarafından yazılan roman, Firmin adlı bir farenin kitaplarla tanışması ve bu tanışıklıktan sonra yaşadığı entelektüel serüveni konu edinir. Firmin, bir kitapçıda doğmuştur. Önceleri kitapları kemirir. Daha sonra

tatları güzel olan bu kitapları okumanın da güzel olacağını düşünerek okumaya başlar. Kitapçının ve okuduğu kitapların Firmin üzerinde etkisi büyük olmuştur. Kitapçının kapanması ile Firmin aynı binadaki yazar Jerry'nin evine ve kütüphanesine misafir olur. Firmin için kitapçı ve Jerry'in kütüphanesi varoluşuna anlam kattığı önemli mekanlardır. Kitaplarla kendine yeni bir dünya inşa eder: "Kitaplarımın içinde, zamanda ve mekanda seyahat ederek kaderimi aramaya başladım."² Küçük farenin o günden sonra dünyası tamamen kitaplardan oluşur. Firmin yaşadığı kitapçıyı şu şekilde tasvir eder: "Çünkü nereye dönse, her yerde kitaplar vardı. Baştan aşağıya, bütün duvarlar kitaplarla kaplıydı. Odanın ortasındaki boyasız tahta raflara da neredeyse çatlama noktasına kadar kitap yığılmıştı. Çoğu daha kalın olan diğer kitaplar bu rafların en üstüne yerleştirilmişti. Yine başka kitaplar da uzun piramitler gibi tavana kadar yükseliyordu. Bu sıcak, küflü oda, bu kitap mezarlığı, onun yeni sığınağı olmuştu. Bir unutulmuş hazineler müzesinde, okunmamış ve okunmayacak kitapların arasındaydı."³

Firmin işte bu unutulmuş hazineler müzesini, yani kütüphaneyi keşfetmiş ve hayatını bu hazine üzerine inşa etmiştir.

KALBİNİN SESİ

Amerikan yazar Adèle de Leeuw tarafından yazılan *Kalbinin Sesi*'nde kütüphane uzmanlığı kursundan başarılı bir şekilde mezun olan Anne Mclane'in staj için daha merkezi bir yere gönderilmeyi beklerken küçük bir vilayete çıkan tayini ve sonrasında yaşadıkları konu edinilir.

Anne, buradaki kütüphaneye giderken oldukça önyargılıdır. Önceleri mutsuz bir şekilde çalışırken daha sonraları gezici kütüphaneye çıkar. 700 ciltlik bu gezici kütüphane, Anne'nin hayatında büyük değişikliklere neden olur. Bu vesilesiyle birçok küçük kasabaya kitap götürür ve farklı insanlarla tanışır. Bu tanışıklıklar ve insanlardaki kitap sevgisi Anne'nin karakterinde ve kütüphaneciliğe bakışında olumlu anlamda bir değişikliğe neden olur. Anne'nin karşılaştığı insanlar ve yaptığı yolculuklarla kendi içine de bir yolculuk yaptığını görürüz: “Biz de hep savaşa ilgili bir hayır işiyle uğraşıyoruz. Daha doğrusu, biz kendimiz bir savaş açmış bulunuyoruz. Kütüphaneler daimi surette savaştadırlar. Bilgisizliğe, işsizlikten ileri gelen kötülüklere, anlayışsızlığa, bayağılığa, geri kafalığa karşı açılmış bir savaştır bu... Yeryüzündeki bütün kütüphaneler bu düşmanlara karşı cephe almakla yükümlüdür fakat küçük şehir ve kasaba kütüphaneleri bu işi daha büyük bir gayretle ele almak zorundadırlar.”⁴ Romanın sonlarında Anne tarafından dile getirilen bu düşünceler, aynı zamanda onun değişiminin de göstergesidir.

FRÄULEIN STARK

Thomas Hürlimann tarafından yazılan roman, bir yaz tatili boyunca dayısının yanına, manastır kütüphanesine çalışmaya giden genç bir çocuğun kitaplar ve kütüphanenin hizmetçisi Fräulein Stark ile yaşadığı maceraları konu edinir. Genç, gelen ziyaretçilere barok tarzındaki kütüphanenin döşemelerinin yıpranmaması için keçe terlik vermekle görevlidir. Kahramanımızın hayatında kütüphane bir kırılma noktasıdır ve

sonrasında olgunlaşır. Romanda dayı, yeğenine kütüphanecilik ve kitaplarla ilgili birçok öğüt vermektedir. Bunlardan bir leitmotiv gibi en çok tekrar edeni şöyledir: “Başlangıçta söz vardı, sonra kütüphane geldi ve haliyle ortaya şu soru çıkıverdi: Nasıl oldu da, sözlerden şeyler oluştu?”⁵ Bu soruya dayı şu cevabı verir: “Sözler hakikidir, yaşayan şeylerdir. Bir güçleri vardır, yaşamak, etkide bulunmak ve soylarını sürdürmek isterler. Bu yüzden daha en başlarda ilksel söz olan Tanrı'dan akıp çıktılar. Uzaya yayıldılar ve kitaplarda toplanıp ruh eczanelerine ulaştılar.”⁶

KÜTÜPHANECİ

Judith Kuckart tarafından yazılan romanda Hans Ullrich adlı bir kütüphanecinin hayatından kesitler sunulur. Genç yaşlardaki Hans kütüphaneyi düzenlerken hayatla ilgili çeşitli düşüncelere dalmaktadır. Eserde Hans'ın kitaplarla olan ilişkisinin yanında dansçı Julia ile olan ilişkisine de yer verilir. Hans, kitaplarına ve Julia'ya tutkuyla bağlıdır.

BABİL TAŞI: GÖRÜNMEZ KÜTÜPHANE

Genevieve Cogman tarafından yazılan romanın diğer romanlardan farkı fantastik bir kurgu yapısına sahip olmasıdır. Eserde yaşadığımız dünya ve paralel dünyayla bağlantının kütüphaneciler ve görünmez bir kütüphane vasıtasıyla kurulduğunu görürüz. Annesi ve babası da kütüphaneci olan Irene, “Babil Taşı” adlı hikayenin yer aldığı bir kitabı bulmak için Kai adlı bir gençle normal dünyada yolculuğa çıkar. Ancak bu normal dünyaya Irene ve Kai olağanüstülüklerini de beraberlerinde getirmişlerdir.

Kitap olağanüstü kahramanlar, gizemli kütüphaneler ve kitaplarla örülüdür.

ASPIDİSTRA

George Orwell tarafından yazılan roman, dilimize önce 1973'te eksik bir şekilde *Ümit Çiçeği* adıyla çevrilmiş, 2005'te *Aspidistra* ismiyle tam olarak yayınlanmıştır. Orwell'in diğer romanlarına göre daha az bilinen bu eserinde Gordon adlı yoksul ve şair bir gencin gündüzleri bir kitapçıda çalışması, burada yaşananlar, geceleri şiirlerine ve daha fazla para kazanma konusuna kafa yorması anlatılmaktadır.

**

Ana mekanı kütüphane olan bu romanların çoğunda kütüphanenin karakterler için dönüştürücü bir güce sahip olduğunu söyleyebiliriz. Roman kahramanları da yollarının bir şekilde kütüphaneye düşmesiyle bir bilinçlenme yaşayıp sonra daha farklı bir karakter olarak karşımıza çıkarlar. Kütüphaneler onlar için adeta bir erginleşme mekanıdır. Roman kahramanları ve mekan arasında güçlü bir bağ vardır. **Z**

NOTLAR

- ¹ Ramazan Korkmaz ve Veysel Şahin, *Romanda Mekân*, Akçağ Yayınları, 2017, s. 7.
- ² Sam Savage, *Firmin - Hümanist Entel Serseri*, Özgür Yayınları, 2009, s. 45.
- ³ Sam Savage, a.g.e., s. 15.
- ⁴ Adele de Leeuw, *Kalbinin Sesi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987, s. 167.
- ⁵ Thomas Hürlimann, *Fräulein Stark*, Pan Yayınları, 2010, s. 142.
- ⁶ Thomas Hürlimann, *Fräulein Stark*, Pan Yayınları, 2010, s. 142-143.